

Nr 718

Av herr **Akerlund**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 115, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.*

På senare år har riksbanken kommit att redovisa mycket betydande vinster. Sålunda har dessa för senast förflutna femårsperiod uppgått till sammanlagt inte mindre än nära 1 miljard kronor. Vinsterna har också tenderat att öka med varje år. Detta är en företeelse, som svårigen kan betecknas som normal för en centralbank. Anledningen till detta förhållande får sökas i två omständigheter: dels i den stora och svällande sedelutgivningen, dels i valet av riksbankens tillgångar.

När nu gällande provisoriska lagstiftning om riksbankens sedelutgivning infördes med ikraftträdande den 1 juli 1948, hade sedelutgivningen vid 1947 års utgång varit 2 895 miljoner kronor och vinsten för sistnämnda år redovisats med 10 miljoner kronor. Vid 1962 års utgång hade den utelöpande sedelstocken stigit till 7 330 miljoner kronor. Den härigenom utvidgade möjligheten till förvärv av tillgångar hade utnyttjats på sådant sätt att riksbanksvinsten kommit att stiga till inte mindre än 227 miljoner kronor. Till jämförelse må nämnas att Schweiziska Nationalbanken redovisar en nettovinst av 7 miljoner francs för år 1962 vid ett sedelomlopp av 8 500 miljoner francs, och det är den största vinst som redovisats sedan år 1930. Riksbanken är ett organ med penningvårdande uppgifter och förutsättes inte driva vinstgivande affärer, men erhåller ändå uppseendeväckande stora vinster. På sina håll har detta väckt undran och oro.

När riksbanksfullmäktige nu återigen begär en höjning av det s. k. sedeltaket, denna gång med 600 miljoner kronor, skulle det alltså innebära att riksbanksvinsten med hittillsvarande politik skulle kunna beräknas komma att få ett ytterligare tillskott med bortåt 20 miljoner kronor. Denna säregna konsekvens av 1948 års provisoriska lagstiftning, som upplöste sambandet mellan sedelutgivning och guldkassa, förtjänar att noga beaktas vid riksdagens prövning av detta förslag. Ett beslut att höja rätten att ge ut sedlar skulle nämligen öppna möjlighet för riksbanken att utan nämnvärd kostnad låna ut 600 miljoner kronor till sedvanlig utlåningsränta, köpa räntebärande värdepapper eller sätta in pengarna mot ränta i utländskt bankinstitut. Samma möjlighet av redan vidtagna höjningar av sedelutgivningsrätten har riksbanken begagnat, utan att betänka att sedelutgivningens räntefrihet på sin tid var motiverad av att riksbankens till-

gångar skulle bestå av icke räntebärande guld. Resultatet har också blivit att guld-kassans andel av riksbankens totala tillgångar blivit oroväckande liten, medan särskilt de inhemska, högförräntade tillgångarnas andel blivit alldeles för stor. Det skall dock vitsordas att en betydande men därför icke tillräcklig förbättring i fördelningen mellan utländska och inhemska tillgångar inträtt på senare år genom de utländska valutatillgångarnas tillväxt.

Vilken inverkan den nu föreslagna höjningen av sedelutgivningsrätten kan komma att få på sammansättningen av riksbankens tillgångar är icke berörd i propositionen. Hithörande spörsmål är också svåra att bedöma. Det är dock tydligt att en alltför ensidig placering i vinstgivande, högförräntade inhemska tillgångar skulle vara olämplig av valutapolitiska skäl, då guld- och valutareservens förstärkning härigenom skulle försvåras. Särskilt skulle man kunna befara ogynnsamma verkningar i detta hänseende vid en omfattande ökning av de inhemska tillgångarna. Den faktiska vinstutvecklingen kan alltså inte ses med jämnmod, och oron härför är inte utan fog.

Frågan om sedelutgivningsrättens reglering i mera permanenta former och riksbankens rätt att välja tillgångar har varit föremål för diskussion och utredning i många år i samband med en pågående revision av riksbankslagen. Såsom framgår av bankouts-kottets utlåtande i fjol hade ett förslag till ny riksbankslag dock fördröjts av ett behov av "mera djupgående överväganden i vissa stycken", bl. a. av hänsyn till Sveriges medverkan i det europeiska ekonomiska samarbetet. Något resultat av dessa överväganden redovisas tyvärr inte i årets proposition, ehuru de emotses med intresse.

Det torde alltså i avvaktan på ett förslag till ny riksbankslag ävensom en översyn av myntlagen blivit erforderligt att förnya den provisoriska lagstiftningen, utan att dennas princip godtages. Huruvida detta bör ske med en ökning av ett så stort belopp som 600 miljoner kronor kan dock ifrågasättas. En större försiktighet med sedelutgivningen än hittills får anses påkallad med tanke på de alltjämt ganska ringa guld- och valutatillgångarna. Riksbanken äger också möjlighet att med sin kreditpolitik hålla tillbaka tendenser till en alltför stark ansvällning av sedelomloppet, om detta sker på ett mjukt och förutseende sätt. Då detta på kort såväl som på litet längre sikt får anses vara en önskvärd politik, föreslås att riksdagen i stället medger en med 500 miljoner kronor förhöjd sedelutgivningsrätt. Det framgår av riksbanksfullmäktiges skrivelse att det torde kunna räcka även med en något mindre höjning än 600 miljoner kronor, och därest en med så blygsamt belopp som 100 miljoner kronor förminskad höjning kan bidra till en aktivare politik från riksbankens sida att begränsa sedelutgivnings expansion, är det motiverat att påyrka den.

Under återopandande av det anförda hemställes därför,
att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr
115, dock med den ändringen att riksbanken må utgiva sed-
lar till ett belopp av högst åttatusentrehundra miljoner
kronor.

Stockholm den 17 april 1963

Henrik Åkerlund